

МУГАЛЛИМ ХАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҶ

ISSN 2181-7138

№ 4 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:
А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:
Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Өсербай ӘЛЕЎОВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Кеңесбай ДАУЛЕТЯРОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Батырбек КАИПБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Гулмира КАРЛЫБАЕВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Зухра СЕИТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Ризамат ШОДИЕВ
Ойбахор ШАМИЕВА
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА

Шөлкемлестиріушілер:
Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириу
Министрлиги, ӨЗПИИИ
Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз хәм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гууалық
берилген.

Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uznipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жууап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзінділер «Мугаллим хәм үзликсиз билимлендириу» журналынан алынды, деп көрсетилиуи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN ирифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлұматларға автор жууапкер.

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ХАМ РУЎХИЙЛИК ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

НАҚШБАНДИЯ ТАРИҚАТИ ВОСИТАСИДА КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИ АМАЛИЁТДА ТАТБИҚ ЭТИШ

Халмухамедова М.А.

ЎДПИ “Технологик таълим” кафедраси ўқитувчиси

Таянч сўзлар: Нақшбандия тариқати, компетентлик, касбий компетентлик, назарий билим, амалий кўникма, услубий малака, касб, хунарга йўналтириш, ҳалоллик, меҳнатсеварлик, дидактик имкониятлар, перцептив хусусиятлар.

Ключевые слова: учение Нақшбандия, компетентность, профессиональная компетентность, теоретические знания, практические навыки, методические навыки, профессия, профориентация, честность, трудолюбие, дидактические возможности, особенности восприятия.

Key words: Naqshbandiyya teaching, competence, professional competence, theoretical knowledge, practical skills, methodological skills, profession, career guidance, honesty, hard work, didactic opportunities, peculiarities of perception.

Кириш. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 27-февралдаги “Педагогик таълим соҳасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарорида “таълим соҳаси учун кадрлар тайёрлаш сифатига эътиборни кучайтириш” вазифаси қўйилган. Шу жиҳатдан технологик таълим йўналиши талабаларининг касбий компетентлигини такомиллаштиришда сифат ва амалий фаолият масалаларига эътибор бериш долзарб бўлиб турибди. Бу ўринда эътиборимизни Нақшбандия тариқати воситасида касбий компетентликни такомиллаштиришни амалиётда татбиқ этиш муаммоси таҳлилига тортамиз.

Касбий компетентликда назарий билим, амалий кўникма ва услубий малакаларга эга бўлиш муҳим аҳамиятга эга. Мазкур масалада нақшбандия тариқатида ўзига хос йўналишлар мавжуд бўлиб, уларда технологик таълим йўналиши талабаларининг касбий компетентлигини такомиллаштиришда дидактик имкониятлар мавжуд. Ушбу имкониятларнинг асосий жиҳатларини қуйидагилар ташкил этади:

1. Олий таълим муассасаларида ўқитилаётган “Касбий компетентлик” ўқув фанини Нақшбандия тариқатининг амалий асослари билан бойитиш имкониятлари мавжуд. Жумладан, мазкур тариқатдаги қуйидаги талаблар технологик таълим йўналиши талабаларининг касбий компетентлигини такомиллаштиришда муҳим

ўрин тутати:

- замон талабларига мос билимларни эгаллаш;
- ёшларни муносиб вояга етказиш;
- халқ хизматида бўлиш.

Бу талаблар технологик таълим йўналиши бўлажак ўқитувчиларининг касбий фаол бўлиши асосларини ташкил этиши маълум. Шу сабабли “Касбий компетентлик” фанини Нақшбандия тариқати тажрибалари асосида такомиллаштириш мақсадга мувофиқ бўлади.

2. Умумтаълим мактабларида ўқитиладиган “Технология” фани мазмунини нақшбандия тариқатининг амалий асослари билан бойитишнинг дидактик тамойиллари мавжуд. Масалан, бу борада Нақшбандия тариқатининг қуйидаги амалий талабларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқ бўлади:

- ўқувчиларнинг лаёқатини муайян касб ёки ҳунарга йўналтириш;
- ўқувчилар онгида меҳнатсеварлик ва меҳнат эвазига яшаш қадриятини таркиб топтириш;
- ўзгаларнинг меҳнатини қадрлаш ва ўзгалар учун ҳамиша ёрдамга тайёр туриш;
- ижтимоий ташаббускор ва фаоллик кўрсатиш.

Нақшбандия тариқатидаги бу талаблар технологик таълим йўналиши талабаларининг касбий компетентлигини такомиллаштиришда амалий асос бўлиб хизмат қилади.

Технологик таълим йўналиши талабаларининг касбий компетентлигини такомиллаштиришда “Педагогика назарияси ва тарихи”, “Педагогик маҳорат” фанларини Нақшбандия тариқатининг амалий фаолиятга оид асосларидан фойдаланиш билан бойитиш мақсадга мувофиқ бўлади. Шу маънода мазкур фанлар доирасида “Нақшбандия тариқати асослари” махсус курсини ташкил этиш мумкин. Мазкур махсус курсда талабаларга қуйидаги йўналишлар бўйича қисқа ва тезкор билим бериш кутилган самарани беради:

- Нақшбандия тариқатида таълим асослари;
- Нақшбандия тариқатида тарбия услублари;
- Нақшбандия тариқатида касбий тайёргарлик қондалари;
- Нақшбандия тариқатида амалий фаолият омиллари.

Ушбу йўналишлар бўйича технологик таълим йўналиши талабаларига тушунча ва билим бериш уларни касбий компетентлик лаёқатини такомиллаштиришда амалий асос бўлиб хизмат қилади. Чунки Нақшбандия тариқатида таълим индивидуал асосларга эга бўлиб, у замонга мос касб эгаси бўлишга йўналтирилган. Бу тариқатда тарбия фақат устоз воситасида амалга оширилиши билан самарали ҳисобланади. Шунингдек, тариқатда касбий тайёргарлик қондалари сифатида ҳалоллик, ўз меҳнатини самарасини баҳолаш ва меҳнат эвазига фаровон яшаш қўйилган. Тариқатда амалий фаолият омиллари сифатида жамиятда фаолият кўрсатиш белгиланган. Буларнинг барчаси мазкур махсус курс воситасида технологик таълим йўналиши талабаларини амалий фаолиятга тайёрлашда ўзига хос тажрибалар сифатида хизмат қилади.

Адабиётлар таҳлили ва методология

Бу ўринда нақшбандия тариқати воситасида касбий компетентликни такомиллаштиришни амалиётга татбиқ этиш асосларига эътиборингизни тортамиз.

1. Касбий компетентлик таркиби.

Педагог олимларнинг умумий фикрича, “касбий компетентлик-мутахассиснинг касбий вазифаларини бажаришга ва ўз касбий соҳасидаги фаолиятга тайёргарлиги”дир.[1] Бунда мутахассиснинг касбий тайёргарлиги ва ўз вазифасини бажаришибилим компетенлигининг негизи ҳисобланади. Шу жиҳатдан компетентлик амалий қобилият ҳисобланади. “Компетентлик-талаба томонидан алоҳида билим ва малакаларни эгаллашини эмас, балки ҳар бир мустақил йўналиш бўйича интегратив билимлар ва ҳаракатларнинг ўзлаштирилишини назарда тутати”.[2] Мазкур ёндашувларнинг умумлашмасига кўра, бўлажак ўқитувчиларнинг касбий компетентлигида қуйидаги уч масала ўрин тутишини таъкидлаб ўтиш лозим:

- а) касбий вазифани билиш;
- б) касбий фаолиятга тайёргарлик;
- в) касбий амалиётга қобилиятлик;

Бундай ёндашув бўлажак технологик таълим ўқитувчисининг касбий компетентлигини шахс сифатида вояга етказиш имконини беради. Негаки бу компетенция бирликлари аниқлиги ва улар кейинчалик тажриба асосида бойитиб бориш хусусиятларига эгаллиги билан амалий аҳамиятга эгадир.

2. Касбий компетентликни такомиллаштириш модели.

Олий таълим муассасалари технологик таълим йўналиши талабаларининг касбий компетентлигини такомиллаштиришда нақшбандия тариқати тажрибаси муҳим ўрин тутати. Биз бу масалада тадқиқотимизнинг назарий таҳлилларидан

келиб чиқиб, қуйидаги моделини ишлаб чиқдик:

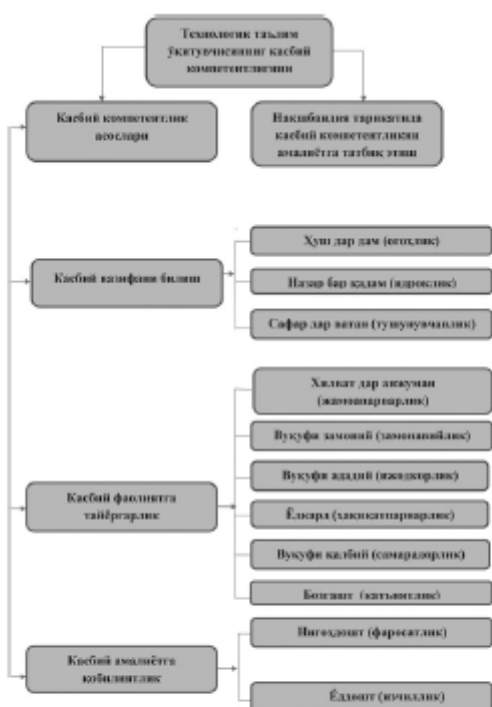
1-расм. Технологик таълим ўқитувчиси касбий компетентлигини такомиллаштириш модели

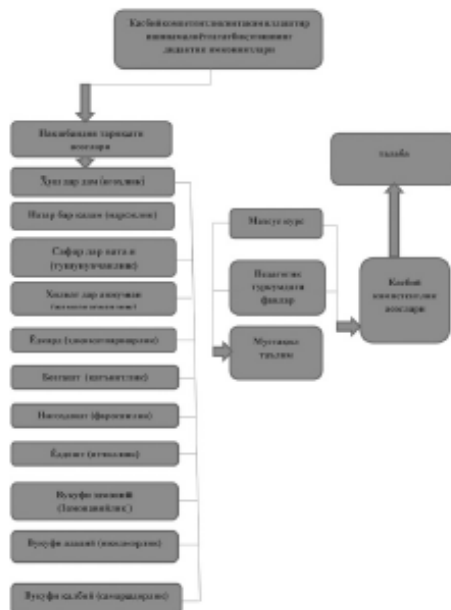
Бундай модел технологик таълим жараёнида бўлажак ўқитувчиларнинг касбий компетентлигини такомиллаштиришда тажрибавий асос бўлиб хизмат қилади. Чунки эътибор берилса, нақшбандия тариқати асослари функционал, профессионал ва перцептив хусусиятларга эгадир.[3]

Асосий қисм

3. Касбий компетентликни такомиллаштириш моделини амалиётга татбиқ этишнинг дидактик имкониятлари.

Нақшбандия тариқати асослари воситасида технологик таълим йўналиши талабалари касбий компетентлигини такомиллаштириш моделини амалиётга

татбиқ этишнинг дидактик имкониятлари мавжуд. Бунинг учун қуйидагиларга эътибор бериш мақсадга мувофиқдир:

а) педагогик туркумдаги фанларни нақшбандия тариқати асослари мавзуси билан бойитиш;

б) Касбий компетентликни такомиллаштиришда “Нақшбандия тариқатининг ўрни” махсус курсини ташкил этиш;

в) мустақил таълим воситасида талабаларнинг нақшбандия тариқати тўғрисида билим ва кўникмасини ошириш;

Бундай ёндашув қуйидаги дастурий тузилмани шакллантириш имконини берди:

2-расм. Касбий компетентликни такомиллаштириш процессини амалиётга татбиқ этишнинг дидактик имкониятлари

Хулоса. Мазкур дидактик имкониятлардан фойдаланиш технологик таълим

йўналиши талабалари касбий компетентлигини такомиллаштиришни кутилган даражада амалиётга татбиқ этиш имконини беради.

Шундай қилиб Нақшбандия тариқати воситасида технологик таълим йўналиши талабаларида касбий компетентликни такомиллаштиришни амалиётга татбиқ этиш асослари мавжуд. Бунинг учун касбий компетентликни таркиби, уни такомиллаштириш модели, бу моделни амалиётга татбиқ этишнинг дидактик имкониятлари ва касбий компетентликни такомиллашганини баҳолаш масалаларига диққат қилиш кутилган самарани беради.

Адабиётлар:

1. Ф.У.Жуманова "Умумий педагогика асослари"-Т.:2020й, 184бет.
2. Н.А.Муслимов "Касб таълими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантириш технологияси". Т:"Fan va texnologiya"-2013й. 86ет.
3. Фахрулдин Али Сафий "Рашихот".-Т.: Абу Али Ибн Сино номидаги тиббиёт нашриёти, 2003 йил. 32-42 бетлар.

РЕЗЮМЕ

Мақолада талабаларда Нақшбандия тариқати воситасида касбий компетентликни такомиллаштиришни амалиётга татбиқ қилиш ўз аксини топган.

РЕЗЮМЕ

В статье отражено практическое применение наследия Нақшбандия для повышения профессиональной компетентности студентов.

SUMMARY

The article reflects the practical application of the heritage of Naqshbandiyya to improve the professional competence of students.